

К.е.н. Булкот Г.В., студентка Кириї Д.Є.

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана», Україна*

Внутрішньогосподарський контроль готової продукції на підприємствах України

На великих промислових підприємствах суцільний внутрішньогосподарський контроль операцій з обліку реалізації та зберігання готової продукції, постачання або виробництва є досить трудомісткою роботою. Оптимальних результатів можна досягти, якщо зосередити увагу та зусилля такого контролю на окремих операціях. Щоб правильно обрати оперативний сегмент даних для перевірки, слід виявити ймовірні місця виникнення ризиків, визначити та оцінити існуючі ризики [2].

Організації та плануванню внутрішнього контролю системи обліку готової продукції присвячено роботи вітчизняних науковців. Надані в них пропозиції є у певній мірі вичерпними, але недостатньо деталізованими. Це зумовлює необхідність їх подальшого методологічного доопрацювання з метою створення прикладних рішень для окремих операційних циклів, для яких характерні складні види ризиків. Оскільки зберігання та реалізація готової продукції є одними з ключових операційних блоків господарської діяльності промислових підприємств, від ефективності функціонування служби внутрішнього контролю в цій сфері певною мірою залежить життєздатність цих підприємств. У процесі зберігання та реалізації готової продукції на промисловому підприємстві можуть виникати такі ризики: розкрадання активів; шахрайство, пов'язане з реалізацією активів; недотримання внутрішніх інструкцій та положень; неефективність процесів внутрішнього контролю; недостовірність даних бухгалтерського обліку. Будь-яка перевірка, у тому числі

контроль зберігання та реалізації готової продукції, починається зі складання плану та програми проведення такого контролю [1]. На практиці проведення суцільних перевірок не завжди є раціональним заходом. Зважаючи на те, що термін перевірки як правило є обмеженим, найчастіше застосовується вибіркова перевірка, що залежить від рівня існуючого ризику. Суцільну перевірку доцільно проводити у разі, якщо кількість операцій, які підлягають перевірці, є невеликою, або всю сукупність операцій можна перевірити без значних трудовитрат. У всіх інших випадках застосовується вибіркоче тестування на основі даних, отриманих у результаті попередніх аналітичних процедур та результатів попереднього контролю.

На попередньому етапі перевірки доцільно здійснювати запити до управлінського персоналу підприємства з метою виявлення розподілу повноважень та відповідальності під час здійснення операцій зі зберігання та реалізації продукції. Це дає можливість зрозуміти елементи досліджуваного процесу - основні види продукції, механізм їх реалізації, механізм контролю, типові порушення та інші. Щоб у найкоротші терміни виявити наявні порушення в системі, можна запропонувати таку послідовність контролю системи обліку готової продукції та її реалізації: контроль операцій, пов'язаних з випуском готової продукції; контроль операцій, пов'язаних з оприбуткуванням готової продукції; контроль збереження готової продукції на складах за допомогою методів її інвентаризації; контроль оформлення інвентаризаційних матеріалів та результатів; контроль своєчасності і правильності відображення результатів інвентаризації в бухгалтерському обліку; контроль операцій по реалізації продукції та наявності договорів з постачання продукції і правильність їх оформлення; правильність визначення собівартості реалізованої продукції; контроль виписаних рахунків-фактур та дотримання термінів оплати покупцями та замовниками за готову продукцію; контроль витрат, пов'язаних зі збутом продукції; оцінка виявлених відхилень і рівня їх впливу на фінансовий результат; узагальнення результатів контролю та виявлення причин зафіксованих порушень.

Інформаційною базою для отримання доказів про наявні порушення може бути: організаційна структура підприємства; положення про відділ збуту; посадові інструкції співробітників відділу збуту; схема документообігу за операціями обліку готової продукції та її реалізації; інструкції зі здійснення операцій обліку готової продукції та її реалізації; облікова політика підприємства; типові договори з покупцями та замовниками; положення та інструкції щодо узгодження цінової політики підприємства [5]. Використання вищезазначеного підходу до планування контролю системи обліку готової продукції та її реалізації дозволяє оптимально розподілити час та ресурси. При оцінюванні концепції внутрішнього контролю на підприємстві необхідно передусім проаналізувати інформаційні системи підтримки операцій, які є об'єктом аудиторської перевірки. Крім того, слід пам'ятати, що впровадження в періоді, що перевіряється, новітніх інформаційних систем або їх версій несе додаткові ризики і визначає необхідність виконання додаткових операцій, у тому числі в разі, коли відповідно до підсумків минулих перевірок не було виявлено проблем контролю, пов'язаних із використанням інформаційних систем. Найбільш складним завданням для внутрішнього контролю є правильне визначення підпроцесів, що визначатиме ступінь деталізації перевірки. Деталізоване представлення підпроцесів дає можливість визначити конкретні проблемні ділянки, які необхідно дослідити в процесі контролю, але це призведе до збільшення терміну перевірки. Можливо і представлення підпроцесів в укрупненому вигляді - з виділенням їх відповідно до категорій споживачів, різновидів продукції (послуг і робіт) і з урахуванням методик ціноутворення. При дослідженні бізнес-середовища та тенденцій розвитку галузі здійснюються запити до власників підприємства, керівництва або управлінського персоналу структурних підрозділів підприємства, відповідального за здійснення операцій з готовою продукцією [7]. У запиті визначається список інструкцій та розпоряджень, які стосуються зазначених процесів та необхідні для їх аналізу. При здійсненні таких запитів слід зосередити увагу на фіксації моментів передання та отримання запитів з метою

уникнення непорозумінь, пов'язаних з ігноруванням запитів або порушення строків відповіді. Альтернативним шляхом отримання інформації можуть бути запити щодо окремих функціональних аспектів господарських операцій. Наприклад, запити щодо підпроцесів виконання заявок, документування відвантаження, оброблення платежів покупців тощо. Ґрунтовно розроблені питання дадуть можливість отримати дані не лише про хід господарських процесів зі зберігання та реалізації готової продукції, а й розмежувати повноваження та міру відповідальності персоналу при здійсненні таких операцій. В окремих випадках — можливість розкрити проблемні області і зони, які можуть спричинити підвищення ризику викривлення облікових даних та шахрайства. Але встановити небезпеки, характерні для підпроцесу, не аналізуючи окремі дії, майже неможливо. З метою вирішення цієї проблеми контролери в рамках підпроцесів акцентують увагу на так звані контрольні пункти (дії, контроль яких є обов'язковим і включений до концепції внутрішнього контролю).

Отже, правильне визначення порядку та етапів проведення внутрішньогосподарського контролю реалізації готової продукції надзвичайно важливе для уникнення ймовірних порушень ведення бухгалтерсько-фінансового обліку та аналітичного забезпечення потрібної інформації та для прийняття управлінських рішень щодо ефективного розвитку діяльності підприємств. Дослідження показують, що велику кількість ймовірних порушень та зловживань на підприємстві можна виявити за допомогою методичних прийомів внутрішньогосподарського контролю, а правильно організована його система є запорукою успішного розвитку та удосконалення підприємства в перспективі [4]. В умовах сьогодення потреба в здійсненні внутрішньогосподарського контролю готової продукції зростає, оскільки в часи пандемії різко змінилися обсяги реалізації готової продукції, а договори, раніше укладені з покупцями набули нових умов. У такі часи досить легко зазнати шахрайства з боку працівників, адже зростають обсяги продукції на складах. Тому саме зараз надзвичайно важливо здійснювати контроль обліку готової

продукції, щоб максимально скоротити збитки, яких підприємства зазнають і без того.

Література:

1. Бондаренко Н. М., Сімон Г. С. Організація внутрішньогосподарського контролю запасів на підприємстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. С. 97-100. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/23.pdf> (дата звернення: 23.02.2021).

2. Бугай Н. О. Внутрішньогосподарський контроль як сегмент системи управління підприємством: сучасний стан та пріоритети розвитку. *Ефективна економіка*. 2016. № 10. URL: file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/efek_2016_10_26-1.pdf (дата звернення: 23.02.2021).

3. Кушнір Є. О., Щирська О. В. Структуризація організаційних питань внутрішньогосподарського контролю: теоретичний аспект. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2018. № 3. С. 39-47.

4. Маркова Т. Д., Головаченко Л. М., Стрепенюк М. М., Римар Г. А. Особливості внутрішньогосподарського контролю розрахунків з покупцями та реалізації готової продукції. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Том 10, № 3. URL: <https://journals.onaft.edu.ua/index.php/fie/article/view/1065/1173> (дата звернення: 23.02.2021).

5. Мельничук Я. П. Теоретичні засади внутрішньогосподарського контролю. *Облік і фінанси*. 2016. № 4(74). С. 132-139.

6. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 23.02.2021).

7. Пугаченко О., Фоміна Т. Робочі документи внутрішнього контролю операцій з необоротними активами: прикладний аспект. 2016. № 3. URL: <http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/290> (дата звернення: 23.02.2021).